

UPPSALA
UNIVERSITET

BESLUT

2019-02-26 Dnr UFV 2018/2299

Utbildningsdepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress:
Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare:
Oskar Fahlén Godö
Utredare

Telefon:
018-471 68 16

Telefax:
018-471 20 00

oskar.fahlen.godo@uadm.uu.se

www.uu.se

Remiss av SOU 2018:77 Framtidens specialistsjuksköterska – ny roll, nya möjligheter

Uppsala universitet har anmodats yttra sig över rubricerad remiss.

Yttrandet har utarbetats av en expertgrupp bestående av prodekanus Matts Olovsson, institutionen för kvinnors och barns hälsa, sammankallande, universitetslektor Ulrika Pöder, institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap, universitetslektor Caisa Öster, institutionen för neurovetenskap, universitetslektor Eva Jangland, institutionen för kirurgiska vetenskaper, universitetslektor Camilla Fröjd, institutionen för kirurgiska vetenskaper, och universitetslektor Eva-Lotta Funkqvist, institutionen för kvinnors och barns hälsa. Utredare Oskar Fahlén Godö har bidragit med administrativt stöd.

Uppsala universitet överlämnar härmed yttrandet såsom universitetets remissvar.

Beslut i detta ärende har fattats av undertecknad rektor i närvaro av universitetsdirektören Katarina Bjelke, efter föredragning av utredaren Oskar Fahlén Godö. Närvarande därutöver var akademiombudsmannen Per Abrahamsson och Uppsala studentkårs ordförande Ludvig Lundgren.

Eva Åkesson

Oskar Fahlén Godö

Remiss av SOU 2018:77 Framtidens specialistsjuksköterska – ny roll, nya möjligheter

Yttrandet har utarbetats av en expertgrupp bestående av prodekanus Matts Olovsson, institutionen för kvinnors och barns hälsa, sammankallande, universitetslektor Ulrika Pöder, institutionen för folkhälso- och vårdvetenskap, universitetslektor Caisa Öster, institutionen för neurovetenskap, universitetslektor Eva Jangland, institutionen för kirurgiska vetenskaper, universitetslektor Camilla Fröjd, institutionen för kirurgiska vetenskaper, och universitetslektor Eva-Lotta Funkqvist, institutionen för kvinnors och barns hälsa. Utredare Oskar Fahlén Godö har bidragit med administrativt stöd.

Generella synpunkter

Expertgruppen konstaterar att föreliggande utredningsbetänkande är gediget och omfattande, och ger ett bra underlag till diskussion och överväganden om hur framtidens utbildning av specialistsjuksköterskor bör se ut. Expertgruppen tillstyrker delvis utredningens förslag, men har också ett antal synpunkter.

Utredningen redovisar fyra olika modeller (A-D) för utformning av specialistsjuksköterskeexamen. Det uttrycks på flera ställen ett önskemål om ökad flexibilitet och att fristående kurser skulle kunna vara en del av lösningen för att uppnå detta. Utredningen förordar modell C, som innebär specialistsjuksköterskeexamen med särskilt område för specialisering, med en omfattning av 60 högskolepoäng, samt tre områden för specialisering, anestesijukvård, intensivvård och operationssjukvård. Även om det i utredningens förslag framgår att ”krav och mål ska finnas för de områden för specialisering som lärosätet kan starta” ser expertgruppen en risk med att endast tre inriktningar har angiven examensbenämning.

Fördelen med modell C är att den har hög flexibilitet där utbildningar kan skräddarsys, exempelvis utefter vad avnämaren vill ha för kompetens eller vad man har för lärarresurser. Endast tre utbildningar är låsta mot en reglerad kravprofil, som kan anges som mål i högskoleförordningen. Expertgruppen ser dock flera nackdelar med modell C. Den ospecificerade inriktningen, som

kallas specialistsjuksköterskeexamen med särskilt område för specialisering, kan komma att innehålla en mängd olika varianter av samma typ av specialistsjuksköterska, då innehållet i utbildningar på olika orter kan komma att se helt olika ut. Det innebär att den som gått en utbildning till en typ av specialistsjuksköterska inte per automatik kan räkna med att vara anställningsbar på en annan ort. Utbildningens innehåll kan komma att styras av andra faktorer än de mål som rimligen borde ligga till grund för examen, exempelvis lokal tillgång till lärare, påtryckningar från avnämare, eller andra externa påtryckningar.

Expertgruppen förordar en utveckling av förslag A, som också innehåller 11 fasta varianter av specialistsjuksköterskor samt en specialistsjuksköterskeexamen med en viss annan inriktning. Expertgruppens åsikt är att en specialistsjuksköterskeutbildning med en fast inriktning bör ha samma nationella mål beträffande kunskap och färdighet oberoende av var utbildningen ges. Genom att behålla alternativ A som nationellt reglerade inriktningar menar expertgruppen att beteckningen och innehållet för specialistsjuksköterska inom respektive inriktning säkras, något som är nödvändigt för att säkerställa en jämlik vård nationellt. Patienterna behöver avancerad omvårdnad inom samtliga områden. Oavsett var i landet man befinner sig behöver patienterna garanteras en viss kompetens oavsett, var den specifika specialistsjuksköterskan utbildat sig. Expertgruppen vill särskilt framhålla vikten av att inriktningen öppen hälso- och sjukvård fortsättningsvis inbegriper utbildning i förskrivningsrätt, vilket kräver en längre utbildning än övriga utbildningar till specialistsjuksköterska.

Alla specialistsjuksköterskor behöver en gemensam grundkompetens, och här kan samundervisning mellan alla inriktningar ske, vilket ger många fördelar. Det ger en större mängd studenter som får interagera, och lärarkompetens kan bättre tas tillvara. I nästa steg skulle vissa inriktningar kunna fortsätta med viss samundervisning. Vid en brytpunkt måste de olika inriktningarna fördjupa sig inom respektive specialitet, vilket inte hindrar att de har vissa gemensamma moment även senare under utbildningen. Både befintliga och framtida inriktningar passar in i denna strategi. Detta möjliggör också att en sjuksköterska som vidareutbildat sig till en typ av specialistsjuksköterska kan genomgå ytterligare en eller flera specialistsjuksköterskeutbildningar, utan att återigen behöva gå igenom den basala gemensamma delen. En risk med detta är att det drivs för långt, så att utrymmet blir för litet för den specialistkompetens som studenterna måste tillgodogöra sig. En fördel med förslag A är att vi inte riskerar att överge ett system där vi vet att det utbildas kompetenta och anställningsbara specialistsjuksköterskor, vilket definitivt vore en risk vid en förändring enligt förslag C.

Det finns ett behov av att i större utsträckning än idag kunna välja fördjupning i dagens inriktningar. Det man kan tänka sig är att en viss del av alla inriktningar kan bestå av valbar kurs, där studenten själv kan välja ett

område att fördjupa sig i, eller att det skulle vara möjligt att profilera sin utbildning inom exempelvis fem veckor av specialistutbildningen. Expertgruppen menar också att med modell A som grund kan en god, och för vården relevant, bas av kunskap och kompetens garanteras, och därmed möjliggöra det som i förslaget kallas fristående kurser som en väg till ytterligare subspecialisering. Specialistsjuksköterskornas kunskap och kompetens måste följa kunskapsutvecklingen och organisationen av hälso- och sjukvården, och det primära är att lärosäten och vårdgivare tillsammans tillgodoser goda möjligheter till specialisering och subspecialisering.

Expertgruppen konstaterar att inrättandet av utbildning till avancerad klinisk specialistsjuksköterska (AKS) är en viktig satsning, som ligger helt i linje med utvecklingen internationellt och det behov av en högre kompetens i omvårdnad som finns inom svensk hälso- och sjukvård, och tillstyrker därför förslaget. Expertgruppen ser det som att utbildning till AKS mycket väl kan knytas nära övrig utbildning av specialistsjuksköterskor, där studenter som läser till AKS också kan välja olika inriktningar att specialisera sig inom. De studenter som går utbildning till AKS måste erhålla samma grundkompetens, och det är sannolikt så att de kan samläsa delar av sin utbildning med de studenter som läser till specialistsjuksköterska.

De föreslagna högskolemålen för AKS är i flera delar lika för specialistsjuksköterskeexamen, varför expertgruppen starkt förespråkar att AKS första år bör utgöras av en specialistutbildning, och det andra året av en särskild utbildningsdel. Under det andra året måste en progression ske där AKS utökade autonomi och kompetens tydliggörs. På det viset kan också de idag befintliga specialistsjuksköterskorna välja att utbilda sig till AKS. Det är inte rimligt att anta att lärosätena skulle ha utrymme för att skapa ytterligare utbildningar parallellt med befintliga specialistutbildningar. Det är samhällsekonomiskt, kompetensmässigt och resursmässigt mest fördelaktigt att använda befintliga specialistinriktningar som grund för AKS. Det är viktigt att utbildningen läggs upp som en tvåstegsutbildning, för att undvika inlåsnings effekter för befintliga specialistsjuksköterskor som kan komma att vilja bli AKS. Expertgruppen stödjer förslaget angående legitimation för AKS.

Expertgruppen välkomnar en översyn av högskolemålen, men menar att de mål som utredningen föreslår behöver ytterligare bearbetning, varför expertgruppen hoppas att UKÄ initierar ett sådant arbete tillsammans med lärosätena.

Expertgruppen anser att en utbildning till AKS bör följa internationell rekommendation och forskningsresultat, där Nurse Practitioners har en integrerad hög klinisk kompetens och akademisk kompetens. Mot denna bakgrund stödjer expertgruppen förslaget om ett självständigt arbete om minst 30 högskolepoäng som leder till en masterexamen i omvårdnad.

Expertgruppen stödjer förslaget om VULF. VULF skulle positivt bidra till en utveckling av den kliniska omvårdnadsforskningen, samt bidra till att utveckla kvaliteten på den verksamhetsförlagda utbildningen. Expertgruppen föreslår att en del av VULF, i analogi med ALF-medlen, delas upp i en grundutbildningsdel och en forskningsdel. Expertgruppen menar dock att VULF-avtal behöver upprättas för samtliga sjuksköterskeutbildningar; sjuksköterske-, röntgensjuksköterske- såväl som specialistsjuksköterske- och barnmorskeutbildningar, såväl som AKS, bör innefattas. Huvudman för sådana medel bör vara den gruppering som har ansvaret för dessa utbildningar inom lärosätet.

Expertgruppen delar utredningens uppfattning att det finns en rad problem behäftade med VFU. Expertgruppen anser att man nationellt bör se över samverkan inom ramen för VFU, samt kartlägga lärosätens och vårdgivares roller i ansvaret för och planering av VFU. Bristen på VFU-platser är ofta en stötesten och förhandling av avtal med vårdgivarna är ofta resurskrävande. Inom vissa av utbildningarna leder bristen på VFU-placeringar i vården till svårigheter att utbilda specialistsjuksköterskor. Expertgruppen tror att en nationell samordning skulle kunna vara framgångsrik och förbättra möjligheten att utbilda i enlighet med vårdens behov. Vidare anser expertgruppen att de VFU-medel som verksamheter tilldelas från lärosäten bör öronmärkas för pedagogiska satsningar.

Expertgruppen konstaterar också att det finns stora behov av en översyn av barnmorskeutbildningen för att möta framtidens behov. Expertgruppen anser därför att det därför bör tillsättas en ny utredning med detta syfte, vars uppdrag även inkluderar översyn av utbildningens omfattning.

Uppsala universitet kan slutligen också konstatera att kompetensförsörjningen för framtidens hälso- och sjukvård inte främst är en fråga för utbildande lärosäten. Om tillgången på specialistsjuksköterskor framöver ska kunna säkras krävs det att avnämarna skapar möjligheter för kompetensutveckling och attraktiva anställningar med rimliga villkor, där specialistsjuksköterskornas kompetens tas tillvara.

Specifika synpunkter

6.7.2 Dubbla examina i form av yrkesexamen och magisterexamen efter avslutad utbildning

Expertgruppen anser att utredningen tydliggör att behovet av en akademisk kompetens finns i dagens och framtidens hälso- och sjukvård. Uppsala universitet följer de rekommendationer UKÄ kommer att ge när det gäller möjligheten till dubbelexamina, då det dels är en nationell fråga, dels en fråga för fler utbildningar än specialistsjuksköterskeutbildningen.

8.4.1 Specialiströntgensjuksköterskeexamen ska inte föras in i högskolan
Expertgruppen stödjer utredningens förslag att utreda förutsättningar för lärosäten att bedriva och genomföra en specialiströntgensjuksköterskeexamen.

8.4.2 Krav på systematisk och fortlöpande fortbildning

Expertgruppen instämmer i utredningens förslag, men konstaterar att även grundutbildade sjuksköterskor (samma utbildningsnivå som röntgensjuksköterskor) och andra yrkesprofessioner borde åläggas samma krav.

9.2 Tillgång och behov av specialistsjuksköterskor

Expertgruppen stödjer utredningens förslag på lagändringar angående avnämarnas kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården, med förbehåll, se nedan:

Förslag till lag om ändring av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

5 kap. § 1 Instämmer med förslaget om tillägg gällande kompetens för uppgiften, vilket bedöms som ett rimligt tillägg i lagtexten.

5 kap. § 4: Avvikande åsikt. Att särbehandla endast föreslagna yrkesgrupper (vilka ingår i denna utredning) uppfattas som märkligt. Tillägget bör omfatta flertalet yrkesgrupper inom hälso- och sjukvård.

9.3.1 Goda exempel på åtgärder som vårdgivarna kan vidta för att öka specialistsjuksköterskeyrkets attraktivitet

Expertgruppen konstaterar att här finns ett antal bra exempel på åtgärder som kan vidtas för att öka specialistsjuksköterskeyrkets attraktivitet.

9.3.3 Krav på systematisk och fortlöpande fortbildning

Även om inte den grundutbildade allmänsjuksköterskan berörs av utredningen, uppfattas det som märkligt att inbegripa samtliga sjuksköterskeyrken förutom denna i kravet. Röntgensjuksköterskan har samma utbildningsnivå, och det som beskrivs är relevant för samtliga sjuksköterskeyrken.

9.3.4 Ökat antal fristående kurser i högskolan

Expertgruppen tillstyrker förslaget.

9.4 Ansvar för sjuksköterskors specialisering ska fortsatt vara statens ansvar

Expertgruppen stödjer helt utredningens förslag att ansvaret för utbildningarna även fortsättningsvis ska ligga på lärosätena. Vetenskaplig kompetens är nödvändigt för att specialistsjuksköterskor ska kunna leda evidensbaserad omvårdnad. Förslagen om ytterligare utvecklat samarbete mellan avnämare och lärosäten, i form av förenade anställningar och VULF, skulle starkt bidra till parternas möjligheter till samarbete kring utbildning och fortbildning/livslångt lärande.

9.5.2 Kompetenskrav

Expertgruppen stödjer utredarens förslag att utbildningen till AKS skall omfatta 120 högskolepoäng. Expertgruppen ser det som särdeles viktigt att AKS har förskrivningsrätt för att kunna verka autonomt.

9.5.3 Varför ska AKS vara ett legitimationsyrke?

Expertgruppen stödjer utredarens förslag att AKS ska vara ett legitimationsyrke. Det är en ny yrkesroll där sjuksköterskan utökar sitt ansvarsområde inom omvårdnad, men även får utökat medicinskt ansvar. Expertgruppen stödjer utredarens bedömning att detta inte kan betraktas som en tilläggsfunktion, utan kräver en egen legitimation.

9.5.4 Examensbeskrivning för avancerad klinisk specialistsjuksköterska

Expertgruppen välkomnar en översyn av högskolemålen, men påpekar samtidigt att de mål som utredningen föreslår kräver ytterligare bearbetning, varför expertgruppen förväntar sig att UKÄ initierar ett sådant arbete tillsammans med lärosätena. Vidare anser expertgruppen att en utbildning till AKS bör följa internationell rekommendation. Särskilt viktigt anser expertgruppen det vara, att utbildningen leder till en medicine masterexamen i omvårdnad.

9.5.5 Närmare om examensbeskrivningen

Se ovan rörande högskolemålen.

9.6.1 Nya inriktningar har startats om än i begränsad omfattning

Expertgruppen delar inte utredarens kritik av att den så kallade tolfte inriktningen inte har gett så många specialiseringar, som kanske hade förväntats. Det är alltid ett antal års fördröjning innan nya specialistsjuksköterskor tar examen från en nystartad specialistutbildning. Med det i åtanke, menar expertgruppen att det finns ännu större skäl att följa modell A, som förordats ovan, eftersom en förändring av befintliga inriktningar sannolikt leder till att vården annars riskerar ytterligare brist på specialistsjuksköterskor inom flera områden.

9.6.3 Närmare om examensbeskrivningen för en ny specialistsjuksköterskeexamen

Expertgruppen stödjer utredningens förslag om en yrkesexamen. Expertgruppen välkomnar en översyn av högskolemålen, men anser att de mål som utredningen föreslår kräver ytterligare bearbetning, varför expertgruppen förväntar sig att UKÄ initierar ett sådant arbete tillsammans med lärosätena.

9.7. Vilka krav ska ställas för antagning till specialistsjuksköterskeutbildningen?

Expertgruppen stödjer utredningens förslag att lärosätena själva avgör behörighetskrav till respektive specialistutbildning.

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2019-02-26

UFV 2018/2299

9.8.1 Hur kan samverkan mellan lärosäten och vårdgivare förbättras?
Även om samarbete mellan lärosäte och vårdgivare försvåras av båda parter
autonoma beslutsrätt, konstaterar expertgruppen att utbildningar inte kan
genomföras utan detta samarbete. Förutom att samarbeta kring den
verksamhetsförlagda utbildningen är syftet med samarbetet att skapa flexibla,
hållbara och aktuella utbildningar med relevans för både nuvarande och
framtida behov.